

Säilitusalane täiendkursus

I. Hoiustamine

Tarvikute valik, tähistamine ja
kasutamine tekstiilesemete hoidmisel

Ülle Vahar

Konserveerimislabori juhataja

22.09.06 Ajalooarhiivis

Tekstiilesemed

Loengu sisu

I. Tekstiilesemete pakendamine ja paigutamine hoiustamisel

- Tekstiilesemete pakendamise, isoleerimise, toestamise eesmärk
- Pakendamis-, paigutamismeetodi valikuprintsiibid
- Tarvikutele esitatavad nõuded, valikuprintsiibid
- Tekstiilide hoiustamise tarvikud
- Tekstiilide pakendamise-, paigutamise meetodid
- Tekstiilide paigutamine riulisse, sahtlisse
- Tekstiilide pakendamine karpi
- Tekstiilide rullimine
- Tekstiilide riputamine
- NB!

II. Tekstiilide tähistamine

- Tähistamise üldpõhimõtted
- Tekstiilide tähistamise printsiibid
- Tähistamise tarvikute valik
- Tähistamise praktilised nipid: sildi tegemine, õmblemine
- NB!

III. Kokkuvõtteks

I. Tekstiilide pakendamine ja paigutamine hoiustamisel

1. Miks on tekstiilesemeid vaja hoiustamisel

... pakendada -

sest tekstiilesemed on, sõltuvalt koostismaterjali(de)st (siid-, villane, puuvillane, linane, sünteetiline jne kiud), valmistamistehnoloogiast ja seisundist, ohustatud tolmu jm saasteainete, valguse, keskkonnatingimuste kõikumiste, biokahjurite poolt ning nad on kergesti mehhaaniliselt kahjustatavad;

... isoleerida -

a. sest tekstiilese on hoidlas/kapis/riiulis/karbis koos teiste samalaadset või muust materjalist, liigist, erinevas seisundis esemetega – vastastikuste “konfliktide” vältimiseks;

b. eseme ülesehituses olevate erinevatest materjalidest lisandite (metall, nahk jne) kahjuliku toime ära hoidmiseks;

... toestada -

tekstiilid on sageli kergesti deformeeruvad.

1. Tekstiilide pakendamine ja paigutamine hoiustamisel

2. Pakendamis-, paigutusmeetodi valikuprintsiibid

- Millist pakendamis-, paigutusmeetodit valida, sõltub etteantud võimalustest.
- Valikute tegemisel tuleks ühest küljest läheneda kogule kui tervikule, samas arvestada iga üksikobjekti (seisundit, olemust, väärtust, kasutussagedust jne) ning planeerida tegevusi.
- Pakend ja paigutus peab olema esemele võimalikult turvaline, samas ese kergesti, kahju tegemata kättesaadav.
- Olemasolevates tingimustes tuleks valida parim võimalik, samas ökonoomseim lahendus.

I. Tekstiilide pakendamine ja paigutamine hoiustamisel

3. Tarvikutele esitatavad nõuded, valikuprintsiibid

- **Tarvikud peavad olema võimalikult pikaajalise säilivusega, keemiliselt püsivad, mehhaanilistelt omadustelt vastupidavad.**
- **Valitud materjal peab sobima valitud pakkimismeetodiga, pakendatava eseme seisundi ja omadustega - teenima eesmärki.**
- **Ese peab olema kergesti, nii eset ennast kui tarvikut vigastamata, kättesaadav (kasutamiseks, kontrollimiseks).**
- **Tarviku valikul peab arvestama, et sõltuvalt tarviku materjalist, pakendatavast esemest, selle kasutussagedusest, keskkonnast jne tuleb ümbris-, toetusmaterjale regulaarselt puhastada ja /või vahetada. Sellest lähtuvalt tuleb valimisel hinnata, milliseid tarvikuid on ökonoomsem kasutada.**

I. Tekstiilide pakendamine ja paigutamine hoiustamisel

4. Tekstiilide hoiustamise tarvikud (vt. Lisa)

- **pakendamiseks:**
 - a. karbid - happevabast kartongist, papist;
 - b. kotid, katted, ümbrised - pleegitamata puuvillasest neutraalse pesuvahendiga pestud kangast (hiljem tekstis – “säilitustekstiil”), happevabast paberist (siidipaber, mikalent), tyvekist;
 - c. happevaba paber;
- **toestamiseks:**
 - a. papitorud happevabast materjalist või isoleeritud “kangatorud”;
 - b. happevabast kartongist täidised ja toed;
 - c. polüestervatiinist täidised, mis on kaetud säilitustekstiiliga ;
 - d. pleegitamata puuvillasest materjalist paelad;
- **isoleerimiseks:**
happevaba paber, kartong, tyvek.

I. Tekstiilide pakendamine ja paigutamine hoiustamisel

5. Tekstiilide pakendamise-, paigutamise meetodid

Tinglik jaotus:

- tekstiilide paigutamine riulisse, sahtlisse;
- tekstiilide pakendamine karpi;
- tekstiilide rullimine;
- tekstiilide riputamine.

1. Tekstiilide pakendamine ja paigutamine hoiustamisel

6. Tekstiilide paigutamine riulisse, sahtlisse

Sihtgrupp:

mahulised ja rasked, aga ka õrnad, halvas seisundis tekstiilid, mis vajavad eraldi sahtlit;

ühetüübilised kergemad tekstiilid, mida tohib üksteise peale ladustada.

Tarvikud:

- säilitustekstiilist ja –vatiinist täidised;
- happevaba paber (siidipaber, mikalent) ja säilitustekstiil pakendamiseks;
- happevabast paberist, kartongist toed.

Metoodika:

Mahulised esemed toestatakse, samuti eseme kokkumurdmisel murdekohad, eelnimetatud tarvikutega, esemed pakendatakse säilituspaberisse või -kangasse, iga ese eraldi.

1. Tekstiilide pakendamine ja paigutamine hoiustamisel

6. Tekstiilide paigutamine riulisse, sahtlisse

1. Tekstiilide pakendamine ja paigutamine hoiustamisel

6. Tekstiilide paigutamine riulisse, sahtlisse

1. Tekstiilide pakendamine ja paigutamine hoiustamisel

7. Tekstiilide pakendamine karpi

Sihtgrupp:

väiksemad esemed; õrnad, mahulised, reljeefsete kaunistustega, halvas seisundis tekstiilid.

Tarvikud:

- arhiivipüsivast kartongist, papist karbid;
- happevabast paberist, kartongist toed;
- säilitustekstiilist ja –vatiinist täidised;
- happevaba paber (siidipaber, mikalent).

Metoodika:

Mahulised esemed täidetakse deformatsioonide vältimiseks happevabast paberist, kartongist toega või säilitustekstiiliga kaetud polüestervatiin-täidisega.

Ese pakendatakse happevabasse paberisse ja siis karpi.

Väiksemaid, samatüübilisi, -materjalist esemeid on üksteisest isoleerides mõistlik mitu ühte karpi pakendada.

I. Tekstiilide pakendamine ja paigutamine hoiustamisel

7. Tekstiilide pakendamine karpi

I. Tekstiilide pakendamine ja paigutamine hoiustamisel

7. Tekstiilide pakendamine karpi

I. Tekstiilide pakendamine ja paigutamine hoiustamisel

7. Tekstiilide pakendamine karpi

I. Tekstiilide pakendamine ja paigutamine hoiustamisel

8. Tekstiilide rullimine

Sihtgrupp:

tasapinnalised tekstiilid: rätikud, vaibad, tekid jt .

Tarvikud:

- **happevabast kartongist, papist rull või suurema läbimõõduga kangatoru, mida tuleb säilitusmaterjaliga isoleerida -**
mida paksem, jäigem või vastupidi väga õrn materjal, seda suurema läbimõõduga rull peab olema;
- **happevaba paber ja / või säilitustekstiil, tyvek;**
- **paelad - puuvillased paelad või paberiribad (mikalent).**

Metoodika:

Rullitakse kahe riide või happevaba paberi kihi vahele, siledalt. Rulli otstesse jäetakse ~10 cm ruumi. Rull fikseerida paeltega. Rullid võib paigutada spetsiaalsele stangele või kappi, kasutades vajadusel puupulki.

I. Tekstiilide pakendamine ja paigutamine hoiustamisel

8. Tekstiilide rullimine

I. Tekstiilide pakendamine ja paigutamine hoiustamisel

8. Tekstiilide rullimine

I. Tekstiilide pakendamine ja paigutamine hoiustamisel

9. Tekstiilide riputamine

Sihtgrupp:

rõivad (va. väga halvas seisundis, riputamist mittekannatavatest materjalidest või sobimatu konstruktsiooniga) - seelikud, pluusid, kuued, mantlid, kleidid jne.

Tarvikud:

- polsterdatud riidepuud /vatiin +säilitustekstiil või tyvek, happevaba kartong, paber;
- katted, kotid / happevaba paber, säilitustekstiil või tyvek;
- toed, täidised (nt varukatele) /happevabasse paberisse keeratud kartong vm.
- riputus- , tugipaelad (seelikutele vm)/ puuvillased paelad.

Metoodika:

Kasutatakse kaetud , polsterdatud riidepuid, et ese oma raskuse tõttu ei lõhuks iseend. Samal eesmärgil ömmeldakse esemetele (rasked kuued, seelikud) paelast tugitrippe.

Kuna on tegemist mahuliste esemetega, on vajadusel vaja toestada, täita deformatsioonide ära hoidmiseks.

Esemed kaetakse katte või kotiga.

I. Tekstiilide pakendamine ja paigutamine hoiustamisel

9. Tekstiilide riputamine . seelikud

I. Tekstiilide pakendamine ja paigutamine hoiustamisel

9. Tekstiilide riputamine

I. Tekstiilide pakendamine ja paigutamine hoiustamisel

10. NB!

- **Transpordipakend (mullikile jms) ei ole säilituspakend; sh. ajalehte jm ebapüsivat paberit on lubamatu kasutada ka transpordipakendina.**
- **Vältida väga märdunud, biokahjuritega esemete sattumist hoidlasse, seda enam pakendamist.**
- **Ese peab vaatamata pakendamisele olema kergesti kättesaadav, kontrollitav.**
- **Konserveeritud tekstiil, kui ta satub puhastamata, pakendamata esemete vahele, on vajalik isoleerida, pakendada.**

II. Tekstiilide tähistamine

1. Tähistamise üldpõhimõtted

- Tähis peab olema kinnitatud esemele nii, et ta ei tuleks kergesti ära.
- Tähis peab olema eemaldatav.
- Tähise materjal ega ka tähise pealekandmismeetod ei tohi kahjustada eset.
- Tähis peab olema peidetud, aga nähtav, et ei peaks eset mehaaniliselt väga "töötleva".
- Tähistamistarvikud peavad olema mõistliku hinnaga kättesaadavad ja ohutud inimesele, kes neid kasutab.

<http://www.mda.org.uk/labels.htm>

II. Tekstiilide tähistamine

2. Tähistamise tarvikud ja neile esitatavad nõuded (vt. Lisa)

NB! Tekstiilesemete tähistamisel ei kirjutata number otse esemele, vaid sildile, mis õmmeldakse eseme pahemale poolele või pöördele, serva või nurka.

- Alusmaterjal, millele kirjutatakse number, peab olema pikaajalise säilivusega materjal, mis on piisava tihedusega, sile, et oleks võimalik korrektset teksti kirjutada /valge puuvillane riie või pael.
- Kirjutusvahend peab olema keemiliselt ohutu, kirjutatud tekst pesukindel / veekindel kilemarker.
- Võimalikult peen õmblusnõel, et ei jätaks esemele suuri torkejälgi.
- Puuvillane (segakiud), sobiva jämedusega valge niit.

II. Tekstiilide tähistamine

3. Tähistamine

- **Riidest, paelast sildi valmistamine:**
 - a. neutraalse pesuvahendiga eelnevalt pestud ja triigitud tekstiilribale või paelale kirjutatakse markeriga number võimalikult väikeselt, aga selgelt;
 - b. sildi servad keeratakse ära, triigitakse silumiseks ja markeriteksti kinnitamiseks.
- **Sildi õmblemine esemele:**

sõltuvalt esemest kinnitatakse see eseme pahupoolele serva, sobiva niidiga, vajadusel salapistega:

 - a. õmmeldakse sildi kõik neli külge kinni;
 - b. ühte sildi serva pidi;
 - c. rõngana (nt paela puhul).

II. Tekstiilide tähistamine

II. Tekstiilide tähistamine

4. NB!

- Teipi vm liimiga silte on lubamatu kasutada isegi ajutiste tähistena.
- Et hõlbustada tähise leidmist, oleks soovitav asutuses kasutatavad tähistuspõhimõtted kirjalikult fikseerida.

III. Kokkuvõtteks

Tekstiilesemed, mis on paljude välisfaktorite poolt üsna ohustatud esemegrupp, vajavad pikaajaliseks säilitamiseks mh. hoolikalt läbimõeldud hoiustamisskeemi.

Oluline on leida olemasolevate võimaluste juures parim moodus, et hoiustamisega aeglustada esemete vananemist.

Täna tähelepanu eest!

Ülle Vahar

E-post: ulle.vahar@erm.ee

Telefon (ERMi konserveerimislabor): 7 350 409